



# Näkökulmia vaativan sijaishuollon rakenteisiin

Meille kuuluu kaikki – vai kuuluuko? Sijaishuollon ohjaajatyön ammatillinen sisältö

Erikoistutkija Pia Eriksson

19.12.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

# Sijoitetut lapset – keitä he ovat?

- Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olevat lapset ja nuoret v. 2020
  - Yhteensä 19 086, joista 11 386 huostassa
  - Kaikista sijoitetuista 42% laitoshoidossa
- Laitoshoidon osuus ikäryhmittäin
  - Alle 10v. 0-6%
  - 10-12 v. 15-23%
  - 12-14 v. 23-42%
  - **15-17 v. 49-52%**

Lastensuojelu 2020, THL tilastoraportti

# Lastensuojelun laitoshoido 2020-luvulla

- Lastensuojelun ympärivuorokautisia palveluja tuottavia palveluntuottajia oli v. 2020 arvioilta n. 464 kpl
- Lastensuojelun toimintayksiköitä yhteensä 751 kpl
- Yksityisten palveluntuottajien osuus lastensuojelulaitosten ylläpitäjistä on noin 80%
- Yksityinen yritystoiminta on kasvanut, palveluntuotanto on keskittynyt, tarjonta monipuolistunut ja yksiköt erikoistuneet

(Porko ym. 2018; Heino ym. 2021)

# Vankkaa osaamista ja tukea tarvitsevat lapset

- Kansallista ja koottua tietoa lasten tarpeista ei ole.
  - Tilastot tarjoavat joitakin näkökulmia
    - Esim. v. 2018 lastenpsykiatrian (0-12v.) ja sijaishuollon yhteisasiakkaita oli yhteensä 2600 ja vastaavasti nuorispsykiatrian (13-17v.) yhteensä 4100.
    - Lapsia, jotka olivat olleet sekä sijoitettuna että vuodeosastolla vuoden aikana oli yht. 1200 (näistä yli 13v. 915 lasta).
- (Heino ym. 2018)

# Teini-iässä sijoitetut lapset

- Erityisesti teini-ikäisinä sijoitetut lapset tarvitsevat moniammatillista tukea
- Vuonna 2018 ensimmäisen kerran teini-ikäisenä sijoitetuilla oli myös
  - Yli 12 psykiatrikäyntiä 25%
  - Erikoissairaanhoidon vuodeosastojakso 22%
  - Jokin mielenterveysdiagnoosi 55%
    - Masentuneisuus- tai ahdistushäiriö 31%
    - Neurokehityksellinen häiriö 15%
    - Käytös- tai uhmakkuushäiriö 9%
    - Päihdehäiriö 7%
- Lapsen tarve vaativaan sijaishuoltoon tulisi aina arvioida yksilöllisesti – mikään yllä olevista ei vielä määrittele sitä

(Forsell 2020)

# Erikoistuva laitoshoido

- THL:n ympärivuorokautisten lastensuojelulaitosten kyselyyn vastanneista yksiköistä:
- 1/2 oli erikoistunut lapsi- ja/tai nuorisopsykiatriseen hoitoon
- 3/4 käytösongelmiin, neuropsykiatrisiin oireisiin, ja traumakokemuksiin
- 1/5 väkivaltaiseen käyttäytymiseen
- 1/5 päihdekuntoutukseen
- 1/10 päihdekatkaisuun
- 1/10 monikulttuurisuuteen/ kehitysvammaisuuteen

(Heino ym. 2020)

# Mitä vaativa sijaishuolto on?

- Vaativan sijaishuoltoa ei määritellä laissa – lapselle tulee tarjota hänen yksilöllisiä tarpeita vastaavaa sijaishuoltoa
- Kuntien kilpailutuskäytäntöihin perustuen lastensuojelulaitokset voidaan jaotella perus-, erityis- ja erityisen vaativan tason laitoksiin
- THL:n ympärivuorokautisten lastensuojelulaitosten kyselyyn vastanneista (N=217) 35 prosenttia määritteli yksikkönsä perustason, 53 prosenttia erityistason ja 5 prosenttia vaativan erityistason lastensuojeluyksiköksi. (Heino ym. 2020.)

# Vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä\*

- ”Vaativaa sijaishuoltoa tarvitsevat lapset, joilla on *erityinen tai monialaisen tuen tarve*. Usein lapsella on useita toisiinsa linkittyviä tuen tarpeita sekä haasteita koulunkäymisessä. Osalla lapsista on diagnosoituja tai diagnosoimattomia kehitysviiveitä tai oppimisvaikeuksia. Hyvin usein taustalla on vakavia haasteita perhesuhteissa. Erityinen tai monialainen tuen tarve edellyttää suunnitelmallista ja tehostettua vaativaa erityisosaamista, monialaista sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilliseen osaamiseen perustuvaa kuntouttavaa työskentelyä sekä intensiivistä ammatillisesti koulutetun aikuisen läsnäoloa.”

\* Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28



# Tiedämme tutkimuksiin perustuen että...

- Palvelujärjestelmä ei riittävästi pysty vastamaan montaa eri palvelua tarvitsevien lasten ja nuorten tarpeisiin.
- Nykyinen sijaishuollon järjestelmä ei pysty vastaamaan kaikkien lasten yksilöllisiin tarpeisiin
  - Kaikille lapsille ei löydy sopivaa paikkaa.
  - Laitostarjonnan niukkuus korostuu niiden lasten ja nuorten kohdalla, jotka tarvitsisivat asuinympäristössään erityisen vankkaa tukea esimerkiksi päihde- tai väkivaltakierteestä irrottautumiseksi  
<https://blogi.thl.fi/lastensuojelun-laadukkaista-laitospaikoista-on-krooninen-pula/>
- Esim. erityisen huolenpidon jaksojen taustalla on usein lasten ja perheiden ongelmien ohella palvelujärjestelmän epäonnistumisia ja toimimattomuutta (Wennberg 2020)

# Toiminnallisesti integroitua vaativaa sijaishuoltoa

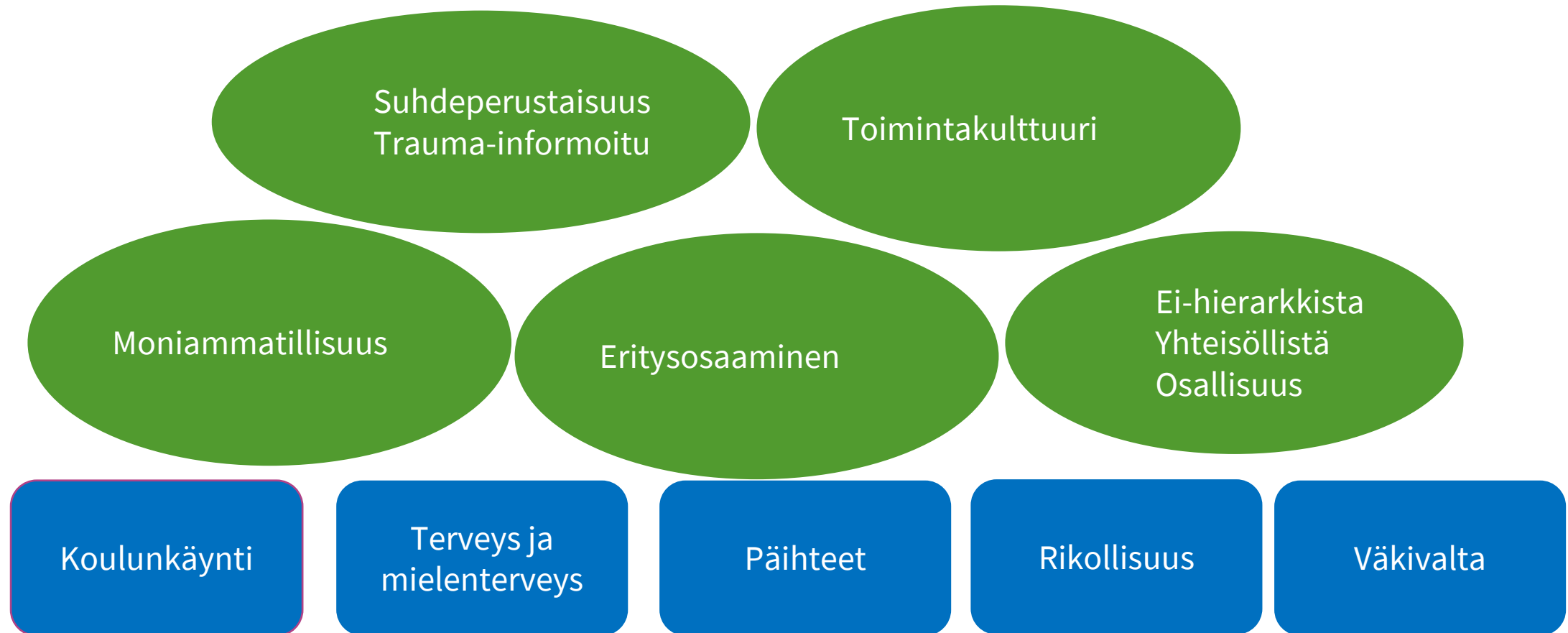
Esityksen tavoitteena on luoda kokonaisuus, jolla vahvistetaan **toiminnallisesti integroitua** sosiaali- ja terveydenhuollon **yhteistyötä** vaativan lastensuojelun parantamiseksi. Vaativaa sijaishuoltoa järjestetään **lastensuojelulain nojalla** lastensuojelun laitoshoitona, kiireellisenä vastaanotto- ja arviointipalveluna, *perusopetuksen ja sijaishuollon integroituna palveluna, päihdehoidon vieroitushoito- ja kuntoutuspalveluna* sekä sijaishuollon integroituna palveluna, *lasten- ja nuorisopsykiatrian* sekä sijaishuollon integroituna palveluna ja *vammaispalvelujen* ja lastensuojelun integroituna palveluna. Määrittelemällä vaativa sijaishuolto vahvistetaan vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten palvelujen laatua ja vaikuttavuutta.\*

\*Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28

# Sijaishuollon osaaminen on aina vaativaa erityisosaamista

- Sijaishuoltotyö on vaativaa ihmissuhde- ja muutostyötä, jota toteuttavilta ammattilaisilta edellytetään vahvaa osaamista
- Sijaishuollon sisällöllisen kehittymisen tueksi olisi tarjottava kattava moniammatillinen täydennyskoulutus
- Moniammatillisuus
  - ”vaativan sijaishuollon laitoksella on oltava käytettävissään riittävä sosiaalityön, lääketieteen ja psykologian asiantuntemus sijaishuollon toteuttamista ja seuranta varten.” (Vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä)

# Osaaminen, toimintakulttuuri ja lasten tuen tarpeet laitoksissa



# Laadukas sijaishuolto

- Henkilöstön jatkuva kouluttaminen ja osaamisen vahvistaminen ovat avainasemassa laadullisesti korkeatasoisen sijaishuollon toteuttamisessa.
- Laadukas ja turvallinen sijaishuolto edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja
- Tarvitaan laitoksia joissa on moniammatillinen henkilöstörakenne sekä erityisosaamista.
- Lainsäädäntömuutokset vaativan sijaishuollon rakenteista etenemässä keväällä 2022

# Lastensuojelun rakenteet ovat muutoksessa

- Lastensuojelun järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille
- Vaativan sijaishuollon säädöksiin tulossa muutoksia, mm.
  - mm. toiminnallisesti integroidut lastensuojelulaitokset
  - muutoksia erityisen huolenpidon jakson (EHO)
- Osaamis- ja tukikeskukset verkostoivat vaativinta osaamista lasten, nuorten ja perheiden tueksi – rakentuu viidelle alueelle
- Vaativakin sijaishuolto tarvitsee ympärilleen toimivan palvelujärjestelmän

# Ja sen lisäksi...

- Vaativan sijaishuollon rakenteet tulisivat olla joustavia, siten ettei porrasteisuus lisää sijaishuoltopaikkojen vaihtoja lapsen näkökulmasta
- Tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja
  - Integroitua osaamista varmistettava vaativan tason laitosten rakenteisiin
  - Myös muita muotoja kuten esim. vahvasti tuettua perhehoitoa tulisi kehittää
- Uusien (ja vanhojen) ratkaisujen vaikuttavuutta tulisi tutkia

# Lähteet

- Heino, Tarja; Lappalainen, Elina; Ranta, Heikki; Weckroth, Niina (2021) Lastensuojelun 24/7-yksiköt : Palvelutuotannon moninaisuus ja haasteet. Raportti 6/2021.
- Heino, Tarja toim. (2020) Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. THL Raportti 12/2020.
- Heino, Tarja; Forsell, Martta; Eriksson, Pia; Känkänen, Päivi; Santalahti, Päivi & Tapiola, Mia (2018) Lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja nuorispsykiatrian yhteiset asiakkaat – yhteinen vastuu. THL Päätösten tueksi 50/2018.
- Forsell, Martta (2020) Ensimmäistä kertaa teini-iässä sijoitetut ja heidän palveluiden käyttönsä 2018. Teoksessa Heino, Tarja (toim. 2020) Mikä auttaa?....
- Korhonen & Eriksson (2021 tulossa) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat – kansainvälinen tutkimuskatsaus 2000-2020. THL työpaperi x/2021.
- STM (2020) Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. STM Raportteja ja muistioita 28/2020.
- Porko, Petta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia (2018) Selvitys yksityisistä lastensuojeluyksiköistä. Työpaperi 21/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kysy ja kuuntele-hanke (thl.fi/kysyjakuuntele)
- Wennberg, Mikko; Rausmaa, Salla & Kortelainen, Jeremias (2020) Erityisen huolenpidon nuorten palvelupolut. Itlan raportit ja selvitykset 2020:3





**Kiitos!**  
**[pia.eriksson@thl.fi](mailto:pia.eriksson@thl.fi)**